

Molnár Dóra[✧], Szalkai Patrik[✧]

A BRICS országok jelenléte és érdekeltségei az Északi-sarkvidéken*

2. Kína és India

DOI 10.17047/HADTUD.2024.34.3.3

A kétrészes tanulmány második részében az öt BRICS alapító állam közül Kína és India arktiszi tevékenységét mutatjuk be és elemezzük. Továbbra is kitérünk a stratégiai dokumentumok átfogó értékelésére és a korábbi stratégiákhoz képest bekövetkezett változások bemutatására, majd a szakpolitikai dokumentumok elemzését követően az államok gyakorlatban végzett arktiszi tevékenységét is bemutatjuk, rávilágítva az elmélet és a gyakorlat összhangjára vagy disszonanciájára.

KULCSSZAVAK: BRICS, Kína, India, geopolitikai érdekek, Arktisz

The Presence and Interests of the BRICS Countries in the Arctic

2. China and India

In the second part of the two-part study, the Arctic activities of China and India, two of the five BRICS founding states are analysed. An overall assessment of the strategic documents and the process of their evolution from previous strategies are discussed, then an analysis of policy documents is followed by a description of the states' Arctic activities in practice, pointing out the consistency or dissonance between theory and practice.

KEYWORDS: BRICS, China, India, geopolitical interest, Arctic

✧ Nemzeti Közzolgálati Egyetem, Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar, Nemzetközi Biztonsági Tanulmányok Tanszék, egyetemi docens – *Ludovika University of Public Service, Faculty of Military Sciences and Officer Training, International Security Policy Department; associate professor;*
e-mail: molnar.dora@uni-nke.hu; <https://orcid.org/0000-0002-1476-5253>

✧ Nemzeti Közzolgálati Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola, doktorandusz – *Ludovika University of Public Service, Military Doctoral School, doctoral student;*
e-mail: petrickszal@protonmail.com; <https://orcid.org/0000-0001-8004-3083>

* A kézirat lezárásának időpontja: 2024. július 4. A tanulmány első részét (Brazília és Oroszország) lásd *Hadtudomány*, 34 (2024/2): 17–34.

Bevezetés

A BRICS¹ államok arktiszi jelenlétét és érdekeltségeit vizsgáló kétrészes tanulmányunk második részében Kína és India arktiszi tevékenységét mutatjuk be. Hasonlóan az első részben, az elemzést ezennel is a stratégiai dokumentumokban foglaltak ismertetésével kezdjük, majd rávilágítunk a korábbi dokumentumokhoz képest megjelent új elemekre, végül pedig részletesen ismertetjük a vizsgált államok Arktiszipolitikájának gyakorlati lépéseit.

Joggal vetődhet fel a kérdés, hogy az „S” betű, azaz Dél-Afrika tárgyalása miért nem képezi a kétrészes tanulmány tárgyát. A magyarázat egyszerű. A mai napig alig változott az az általános afrikai nézet, hogy mindaz, ami az Arktikumon történik, ott is marad, és Afrikát nem érinti. Ezért egészen a legutóbbi időkig Afrika lakossága az Arktisz iránt igencsak közömbös volt, és a lehetőségeket sem ismerte fel.² Ez a hozzáállás ideig-óráig működőképes lehetett, azonban mára egyértelmű vált, hogy az Északi-sarkvidéken történtek – legyen az környezeti vagy politikai történés – közvetlen hatással van a világ valamennyi régiójára. Afrika egységes egészként aligha tudna fellépni, azonban az egyes államoknak megvan a lehetőségük arra, hogy proaktív lépéseket tegyenek az arktiszi együttműködésbe való bekapcsolódás terén, s akár megfigyelő státuszra is szert tegyenek.

Dél-Afrika az antarktiszi kutatások egyik központi nemzete. 1959 óta végez kutatásokat az Antarktiszon, amikor az első dél-afrikai kutatóállomás, a Sanae IV megkezdte működését, mára pedig az ország saját jégtörő hajóval is rendelkezik (ez a SA Agulhas II37). Dél-Afrika antarktiszi stratégiájának fő területei közé tartozik az óceánok és tengeri ökoszisztémák kutatása az éghajlatváltozással összefüggésben, a szárazföldi ökoszisztémák megfigyelése, a biológiai sokféleséggel kapcsolatos kutatás, valamint az innováció és fejlesztés.³ 2021-ben fontos lépés volt a dél-afrikai sarkkutatási infrastruktúra (*New South African Polar Research Infrastructure, SAPRI*) platform felállítása, azzal a céllal, hogy a korábban létrehozott és fenntartott megfigyelőközpontok, megfigyelőhelyek és kutatási platformok összességét koordinálja, egyesítse, és ezáltal erősítse a meglévő képességeket. Bár ez az együttműködés elsősorban az Antarktisz térségét érinti, azonban az együttműködő partnerek között már akad olyan is, amely tevékenységét az Északi-sarkon is végzi (mint például a Polder,⁴ amely valamennyi sarkvidéki adattal foglalkozik). Emellett a tagintézmények és szervezetek között fellelhetők arktiszi intézmények (mint például a Svéd Sarkkutató Titkárság, a Göteborgi Egyetem vagy az amerikai Rutgers Egyetem) és az Arktiszi Tanács megfigyelő államainak intézményei (mint az Edinburgh Egyetem vagy a kínai Shanghai Jiao Tong Egyetem).⁵ Mindez arra enged következtetni, hogy egyre

1 Az öt feltörekvő állam angol elnevezéséből alkotott betűszó. Az öt állam a következő: B – Brazília, R – Oroszország (Russia), I – India, C – Kína (China), S – Dél-Afrikai Köztársaság (South Africa). A tanulmányban a BRICS államok kifejezés alatt ezt az öt államot értjük, nem használjuk a kiterjesztett értelmezést, amely további fejlődő államokat is e fogalom alatt ért.

2 Onele 2018.

3 Prospects for BRICS Cooperation on Sustainable Development in the Arctic 2023, 8.

4 Polar Data Discovery Enhancement Research.

5 Affiliated Institutes and Organisations.

inkább a kéz a kézben haladnak az északi és déli sarkvidéki kutatások, amelynek egyik központi állama lehet a Dél-afrikai Köztársaság. S ahogyan Brazília is felismerte BRICS keretekben rejlő együttműködési lehetőségeket, úgy válnak ezek Dél-Afrika számára is nyilvánvalóvá, ezért könnyen elképzelhető, hogy rövid időn belül az első afrikai államként Dél-Afrika is az Arktiszi Tanács megfigyelő státuszának elnyerésére pályázik majd.

Kína arktiszi jelenléte és annak mozgatórugói

Kína stratégiai dokumentumai

Kína 2018-ban adta ki arktiszi stratégiáját. A stratégia meghatározza az ország fő célkitűzéseit és viszonyulásának jellegét a térséghez,⁶ valamint számos olyan témát is érint, amely más, a nem-arktiszi országok arktiszi stratégiáira is jellemző. A dokumentum a régióhoz kapcsolódó általános kérdések és az aktuális helyzet bemutatásával kezdődik, majd ismerteti Kína viszonyát a térséggel. Itt rögtön a második mondatban megjelenik a nagy visszhangot kavaró „Közel-Arktiszi Állam” kifejezés. Kína már régóta érdeklődik a térség iránt, és Kína Arktikummal való kapcsolatát egészen a Spitzbergákról szóló egyezmény 1925-ös aláírására vezetik vissza. Ezen kezdő dátum megjelölése azért érdekes, mert valójában Kína első Arktisszal kapcsolatos nemzetközi megjelenése ennél majdnem fél évszázaddal korábbi: 1882-ben az első Poláris Év rendezvényen részt vettek kínai kutatók is.⁷ A stratégia ezt követően ismerteti Kína céljait a térségben, amelyek az Arktisz megértése, védelme (környezetvédelmi tekintetben), fejlesztése és a kormányzásban való részvétel. A fő vezérelvek, amelyek mentén ezen célokat meg kívánja valósítani pedig a tisztelet, az együttműködés, a win-win eredmények és a fenntarthatóság. Meglepő módon a stratégia mindössze kétszer tesz említést Oroszországról. Előbb a másik hét Arktiszi Állammal együtt azzal kapcsolatban, hogy kik gyakorolnak szuverenitást a térségben, majd pedig megemlítve, hogy Kína és Oroszország 2013 óta folytat párbeszédet egymással az Arktisz kapcsán.

A kínai stratégiát összehasonlítva az orosz stratégiai dokumentumokkal, jelentős különbség, hogy az orosz dokumentumokkal ellentétben Kína esetében kevésbé mondható el az elmélet és a gyakorlat találkozása. Ezt tükrözi az orosz–kínai kapcsolatok minimális említése, amely ezzel szemben a gyakorlatban rendkívül szoros, valamint a gazdasági érdekek jóval puhább artikulálása annál, mint amit a kínai tevékenységek ténylegesen tükröznek. A gazdasági célokat illetően kiemelő, hogy a dokumentum célul tűzi ki a „Poláris Selyem Út” névre keresztelt kereskedelmi útvonal kiépítését, de ezt lehetőleg minden érintett féllel együttműködve kívánja elérni.

Ez a kifejezetten elővigyázatos érdekartikuláció elsősorban azon országok megnyugtatójának tudható be, amelyek óvatosak Kínával szemben. Ezzel együtt is bizonyos mértékig revizionistának tekinthető abban az értelemben, hogy míg a sarkvidéki kormányzással kapcsolatban a jelenlegi status quo azt jelenti, hogy a fő jogosultságok

6 The State Council Information Office of the People's Republic of China 2018.

7 Dams et al. 2020, 6.

a nyolc Arktiszi Államot és még inkább az öt part menti államot illetik, addig a kínai stratégia ezt megkísérli elmozdítani abba az irányba, hogy az Arktiszt érintő ügyek globális kérdésnek minősülnek, így kormányzásukat is globálisan kell kezelni (bár a stratégia ezt explicit nem írja le).

A másik kínai stratégiai dokumentum (sorozat), amelyet érdemes kiemelni, az ötéves terv. A gazdasági ötéves tervek meghatározóak a kínai gazdaság és társadalom számára. Útmutatást adnak a nagy projektekhez, támogatják a kormány céljait, és egyik fő feladatuk az iparpolitika szabályozása. Az ötéves tervek a piacgazdaság és a tervgazdaság elemeit sajátos módon ötvözik.⁸ A 2011-ben kiadott 12. gazdasági és társadalmi fejlődéssel foglalkozó ötéves terv még csak egyszer tér ki a sarkvidékekre, célul tűzve ki a tengeri megfigyelések és térképészet fejlesztését a térségben.⁹ A 13. gazdasági és társadalmi fejlődéssel foglalkozó ötéves terv már jóval nagyobb hangsúlyt fektet a sarkvidéki régiókra.¹⁰ Kiemeli, hogy meg fogják erősíteni a tudományos expedíciókat a sarkvidéki óceánokon, valamint több konkrét vállalat is megfogalmaz a dokumentum:

- partmenti kutatóállomás felállítása az Arktiszon;
- új kutatóállomás az Antarktison;
- új fejlesztett jégtörők építése;
- antarktisi repülő képességek megerősítése;
- a sarkvidéki szárazföld-levegő megfigyelőplatform alapvető keretrendszerének befejezése;
- kutatás és fejlesztés a sarkvidéki környezetnek megfelelő kutatási technológiák és felszerelések területén,
- szolgáltatási platform létrehozása az információnyújtásra és alkalmazására a sarkvidéki környezetre és a potenciális sarkvidéki erőforrásokra vonatkozóan.

Ezen kívül a dokumentum azt is rögzíti, hogy Kína aktív szerepet fog vállalni a nemzetközi szabályok alakításában többek között a sarkvidéki régiókat illetően.

Ezzel szemben a legfrissebb, 2021-ben kiadott 14. gazdasággal és társadalmi fejlődéssel foglalkozó ötéves terv újra sokkal szűkszavúbb az Arktiszt illetően. Összesen egyszer tér ki a térségre a regionális fejlesztési stratégiákkal foglalkozó fejezetben. Kiemeli, hogy Kína a gyakorlatban is együttműködésre törekszik, és a sarkvidéki selyemutat ki fogják építeni.¹¹

Végezetül pedig meg kell még említeni a 2021-ben kiadott „Nemzeti átfogó háromdimenziós közlekedési hálózat tervezési vázlata” című stratégiai dokumentumot, amely egy közlekedéssel kapcsolatos átfogó tervet vázol fel 2035-ig.¹² Ez a stratégia globális keretbe illeszti bele a Poláris Selyemutat. A dokumentum szerint a Jeges-tengeren áthaladó Poláris Selyemút egyike azon négy fő tengeri kereskedelmi útvonalnak, amelyek összekötik Délkelet-Ázsiát a világ többi részével. Ez az útvonal

8 Chen et al. 2017, 196–197.

9 Green Policy Platform 2011, 17.

10 National Development and Reform Commission 20.15.

11 The People’s Government of Fujian Province 2021.

12 Ibald és Yun 2021.

az Európával való összeköttetést biztosítja. Emellett a dokumentum a sarkvidéki mélytengeri mentés fejlesztését is előirányozza.

Áttekintve a kínai rövid és középtávú stratégiai dokumentumokat, elmondható, hogy a sarkvidékek – és azon belül is az Arktisz – rendre megjelennek bennük, nem csak a dedikált arktiszi szakpolitikai anyagokban. A fő kérdéskörök a régió hajózhatóságának stratégiai jelentősége és a tudományos kutatások kihangsúlyozása. Kína fő célja – ha egy mondatban kellene összefoglalni – az Arktisz hozzáférhetőségének növelése gazdasági érdekek mentén a tudományos kutatások támogatásával.

Kína gazdasági térnyerése az Arktiszon

Tekintve, hogy Kína fő érdeke a térségben gazdasági természetű, érdemes Kína gyakorlati gazdasági tevékenységét is megvizsgálni. Kína arktiszi stratégiája úgy fogalmaz a gazdasági kérdéseket illetően, hogy „a nemzetközi joggal összhangban tiszteletben tartja az északi-sarkvidéki államok szuverén jogait a joghatóságuk alá tartozó területek olaj-, gáz- és ásványkincsei felett, és tiszteletben tartja a régió lakosainak érdekeit és aggodalmait.”¹³ Ez a megfogalmazás nem teljesen van összhangban Kína valós gazdasági tevékenységével. Arktiszi terjeszkedésének meghatározó elemét képezik a befektetések. Az Oroszországba irányuló befektetésekre részletesen kitértünk a tanulmány első részében, ezért ennek elemzésétől most eltekintünk, azonban ez a jelenség az egész európai Arktikumra jellemző. Az első jelentősebb beruházás a svalbardi kutatóállomás felállítása volt 2003-ban,¹⁴ majd ezt követően Kína jelentős befektetési sorozatba kezdett. Egyes becslések szerint 2005 és 2017 között Kína 1.4 billió dollárt fektetett be Arktiszi Államokba, ebből 89,2 milliárd dollárt az északi szélesség 60. fokon belüli infrastruktúrába, eszközökbe, együttműködési megállapodásokba, finanszírozási megállapodásokba vagy egyéb projektekbe.¹⁵

A kínai befektetéseknek – legyen az hosszabb távú közvetlentőke-befektetés¹⁶ vagy rövidebb távú külföldi portfólióbefektetések is¹⁷ – legkitettebb országok közé azon kisebb országok tartoznak, amelyek számára a kínai tőke gazdaságilag a legvonzóbb. Ezek Grönland és Izland. 2017-re a kínai közvetlentőke-befektetés Grönland GDP-jének 12%-át, Izlandénak pedig 6%-át tették ki.¹⁸ Grönland számára a befektetések egyértelmű előnyei mellett további fontos szempont, hogy Grönland számára Kína a második legnagyobb export célország és a grönlandi halászati ipar egyik legfontosabb piaca.¹⁹ Kína a gazdasági térnyerést rövid úton politikai tőkévé tudta kovácsolni. 2013-ban Izland volt az első európai állam, amely szabadkereskedelmi megállapodást

13 The State Council Information Office of the People's Republic of China 2018, 8.

14 Nunatsiaq News 2003.

15 Rose net al. 2017, 54.

16 Vállalkozás vagy személy által egy másik országban lévő üzleti érdekeltségekbe történő befektetés. Viszonylag stabil és hosszú távú fejlesztési stratégiával rendelkeznek, és a befektetők jellemzően magas szintű ellenőrzést gyakorolnak a vállalat felett.

17 Rövid távú érdekek mentén történő befektetés, a befektetők kevésbé érdekeltek abban, hogy részt vegyenek a vállalat működésében és irányításában.

18 Foreign Affairs Committee 2022.

19 Dams et al. 2020, 32.

írt alá a Kínai Népköztársasággal, majd ugyanezen a napon az izlandi kormány bejelentette, hogy támogatja Kína megfigyelő státuszát az Arktiszi Tanácsban, amit nem sokkal később el is nyert.²⁰ A megfigyelő státusz elnyerésével egyértelművé vált, hogy az Arktiszi Államok elismerik a kínai sarkvidéki tevékenységek és érdekek legitimitását. Ezt követően magas szintű diplomáciai látogatások sora is kezdetét vette – a már régóta zajló gazdasági terjeszkedés mellett. Az ezt követő időszakban a kínai elnök az északi-sarki régió államai közül hét állam elnökével találkozott.²¹

Ugyanebben az évben, 2013-ban pedig a grönlandi parlament megszavazta az 1988 óta hatályban lévő uránbányászati tilalom hatályon kívül helyezését.²² A kezdeti sikerek után Kína nagyon hamar elkezdett érdeklődni a grönlandi uránbányászat iránt. 2014-ben a Greenland Minerals Energy (GME) ausztrál vállalat és a China Non-Ferrous Metal Industry's Foreign Engineering and Construction Company (NFC) egyetértési nyilatkozatot írt alá, majd 2016-ban a kínai Shenghe Resources a GME részvényeinek 12,5 százalékát felvásárolta, ami azért volt egy igen fontos lépés, mert a GME számításai szerint Kvanefjeldben mintegy 270 000 tonna urán található. 2018-ban a GME és a Shenghe megállapodott arról, hogy a Shenghe vezető szerepet vállaljon a Kvanefjeld-i telephelyről kitermelt anyagok feldolgozásában és értékesítésében. 2019-ben Shenghe egy másik kínai céggel, a China National Nuclear Corporationnel állapodott meg arról, hogy együttműködve fejlesztené a ritkaföldfémek urán- és tóriumlelőhelyekről történő leválasztásának eljárását a kvanefjeldi telephelyen.²³

Ennek a térnyerésnek stratégiai szerepe van Európa és ezzel együtt a NATO számára is. Grönlandon található a világ ritkaföldfémkészletének negyede. A 2016-ban kiadott francia arktiszi stratégia kiemeli, hogy Grönland rendelkezik a világ ritkaföldfém készleteinek 25%-ával, ami megtörhetné azt a kínai monopóliumot,²⁴ ami számos NATO tagállamot jelentős függésben tart. Az USA védelmi vállalataink 50%-a függ a Kínából importált ritkaföldfémektől, amelyeket radar- és szonárrendszerekben, rakétairányításban, sugárhajtóművekben és páncélozott járművekben használnak fel, míg Európában az arány ennél is lesújtóbb: Európa 95%-ban függ a kínai ritka földfémektől, míg egyes európai védelmi ágazatok 100%-ban támaszkodnak Kínára, mint az egyetlen ritkaföldfém beszállítóra.²⁵ Ilyen monopolhelyzet mellett a grönlandi terjeszkedés egyértelműen a nyugati országokkal szembeni stratégiai előny fenntartását célozza.

Azonban nem minden kínai térnyerési kísérletet koronázott siker, az észak-európai államok ugyanis több esetben meggátoltak a kínai befektetéseket. A dán kormány több alkalommal is megtiltotta, hogy kínai állami vállalatok kritikus infrastruktúrát vásároljanak Grönlandon, köztük három repülőteret és egy korábbi amerikai katonai bázist.²⁶ 2011-ben Huang Nubo kínai üzletember megpróbált földet vásárolni

20 Foreign Affairs Committee 2022.

21 Bazsó-Vigh 2024, 70–71.

22 Walsh 2017.

23 Dams et al. 2020, 33.

24 Ministry of foreign Affairs of France 2016, 25.

25 Soare 2020, 5.

26 Foreign Affairs Committee 2020.

Északkelet-Izlandon egy golfközpont számára, azonban Ogmundur Jonasson, Izland akkori belügyminisztere nagy politikai nyomás ellenére is megakadályozta, attól tartva, hogy Kína valójában repteret vagy kikötőt kíván építeni.²⁷ Kína arktiszi kritikus infrastruktúra szerzési törekvései azonban nem csak az említett két országra korlátozódnak. A Kínai Sarkkutató Intézet ajánlatot tett a finn Lappföldön található Kemijärvi repülőterének megvásárlására vagy bérlésére, hogy azt az Arktikum feletti repülések bázisaként tudják használni. A vételt végül a Védelmi Minisztérium akadályozta meg.²⁸ Emellett Észtország is megakadályozott egy Tallinn és Helsinki közötti hatalmas tenger alatti vasúti alagút finanszírozására és megépítésére vonatkozó kínai befektetést, többek között a kínai támogatástól való függés elkerülése miatt. Kínai oldalról nézve a befektetés az Egy Öv Egy Út kezdeményezés részét képezte volna, melynek végső célja az Arktisz és a Balkán összekötése.²⁹

Kínának azonban számos kihívást kell legyőzni. Bár az orosz–ukrán háború miatt Oroszország rá van szorulva a kínai támogatásra, ez fordítva is igaz. Kína sarkvidéki térséghez való hozzáféréseinek előfeltétele a jó kínai–orosz viszony. További kihívás, hogy a sarkvidéki hajóépítéshez olyan speciális szakértelem és technológia kell, amellyel Kína még nem feltétlenül rendelkezik, és ami miatt szintén együttműködési kényszerben van. Végül pedig számolnia kell az Egyesült Államok fellépésével is a térségben, mivel azzal párhuzamosan, hogy a két ország közötti verseny éleledik, az Egyesült Államok minden bizonnyal igyekszik majd megnehezíteni a további kínai arktiszi gazdasági expanziót.³⁰

India arktiszi jelenléte

India Arktisz iránti érdeklődése több mint százéves múltra tekint vissza. Az ország 1920-ban írta alá a Svalbard-szerződést, ezt követően azonban hosszú ideig komolyabb érdeklődést nem mutatott a térség iránt. Első tudományos expedícióját 2007-ben indította el biológiai kutatások, az óceánok élővilágának tanulmányozása, valamint a légkör és a gleccserek változásának tanulmányozása céljával. 2008 fontos mérföldköve lett India arktiszi jelenlétének, ugyanis ekkor létesítették az első indiai kutatóállomást a Svalbard-szigeteken, Ny-Ålesundban, amely a nemzetnek szentelve a Himadrit nevet kapta. Ez azért is tekinthető jelentős lépésnek, mert Kína mellett India az egyetlen fejlődő ország, amely sarkvidéki kutatóbázissal rendelkezik.³¹ Ezt követően előbb 2014-ben IndArc néven India első multiszenzoros obszervatóriumát telepítették a svalbard-szigeteki Kongsfjordenbe, majd 2016-ban India Gurvebadetben felállította legészakibb légköri laboratóriumát is. A kutatások egyik fókuszpontját a sarkvidéki gleccserek tömegének változása jelenti, ami India számára azért különösen fontos, mert a Himalája gleccserivel való összehasonlítás révén rendkívül fontos információkat nyerhetnek. Nem hiába definiálja India saját magát „hárompólusú

27 Auerswald 2019.

28 YLE 2021.

29 GMF 2020.

30 Zoltai 2020,194–195.

31 Singh 2024.

államként”, hiszen kutatási létesítményei révén mindkét sarkon, valamint a Himalájában is jelen van, és így képes hatékonyan hozzájárulni a tudományos és környezeti kutatáshoz, különösen az éghajlatváltozás területén, a sarkvidéki és a himalájai kutatás összehangolásával.³²

India érdeklődése a térség iránt hagyományosan tudományos és környezeti jellegű volt, így érdekeit is e két területen nevesítette először, mára azonban egyértelműen azonosíthatók stratégiai és kereskedelmi érdekei is.³³ A stratégiai érdekei artikulációját jelenti a 2022. március 17-én elfogadott első hivatalos indiai dokumentum, amely az „India Arktisz Politikája: partnerség építése a fenntartható fejlődésért” címet viseli. Eszerint India arktiszi politikájának hat pillére van: tudomány és kutatás, éghajlat- és környezetvédelem, gazdasági és emberi fejlődés, közlekedés és összeköttetés, kormányzás és nemzetközi együttműködés, valamint nemzeti kapacitásépítés. Az eredeti szakpolitikai tervet csak öt pillérré épült; az éghajlat- és környezetvédelem csak utóbb vált kiemelt területté.³⁴

India Arktisz-politikájával az alábbi célokat kívánja elérni:³⁵

- a nemzeti képességek és kompetenciák megerősítése az Északi-sarkvidékkel a tudomány és a kutatás, az éghajlat- és környezetvédelem, a tengeri és gazdasági együttműködés terén;
- az intézményi és humánerőforrás-kapacitások megerősítése a kormányon belül, valamint a tudományos, kutatási és üzleti intézményekben a minisztériumok közötti koordináció révén;
- az Északi-sarkvidék éghajlatváltozásának India éghajlati, gazdasági és energiabiztonságára gyakorolt hatásának jobb megértése;
- a hatékonyabb elemzés, előrejelzés és összehangolt politikai döntéshozatal elősegítése az Északi-sarkvidék jégolvadásának India gazdasági, katonai és stratégiai érdekeire gyakorolt hatásaival kapcsolatban, amelyek a globális hajózási útvonalakhoz, az energiabiztonsághoz és az ásványkincsek kiaknázásához kapcsolódnak;
- a sarkvidékek és a Himalája közötti kapcsolatok tanulmányozása, valamint az India és az Északi-sarkvidék országai közötti együttműködés elmélyítése különböző sarkvidéki fórumok keretében;
- India részvételének növelése az Arktisz kormányzati struktúráiban, valamint azok működésének, a vonatkozó nemzetközi jogszabályoknak és a régió geopolitikájának jobb megértése.

Bár India stratégiai érdekei az elmúlt pár évben nyilvánvalóvá váltak, mégis tudományos érdekei azok, amelyek az ország számára a legmeghatározóbbak. Jelenleg Indiában mintegy 25 kutatóintézet és egyetem vesz részt az Északi-sarkvidék kutatásában, és a Tudományos és Technológiai Minisztérium szerint 2007 óta közel száz lektorált tanulmány jelent meg az Északi-sarkvidékkel kapcsolatos kérdésekről.³⁶

32 Kanagavalli 2022.

33 Bisen 2023.

34 Kanagavalli 2022.

35 Union Minister Dr. Jitendra Singh releases India’s Arctic Policy in New Delhi today.

36 India’s Arctic Policy.

A Goa-i székhellyel működő Nemzeti Sark- és Óceánkutató Központ (*National Centre for Polar and Ocean Research, NCPOR*)³⁷ India első számú K+F intézménye, amely az ország sarkvidéki és dél-óceáni kutatási tevékenységéért felelős. A kutatóintézet a Földtudományok Minisztériumának autonóm intézeteként működik. Nagy horderejű programja a 2021 és 2026 közötti időszakra is támogatást kapó Sarki tudományos és krioszféra kutatás (*Polar Science and Cryosphere Research, PACER*) program,³⁸ amely olyan alprogramokat foglal magában, mint az antarktiszi, az indiai sarkvidéki programot, a Déli-óceáni, valamint a krioszféra és az éghajlat alprogram. Az NCPOR külön adatbázist működtet Indiai Nemzeti Sarki Adatközpont (*Indian National Polar Data Center, NPDC*)³⁹ néven, amely az indiai sarkkutatás adatainak kezelését és megosztását szolgáló platform. Az adatközpont fő célja, hogy megkönnyítse a tudományos közösség számára a sarkvidéki adatok és információk megosztását, lehetővé téve a felhasználók számára, hogy megtalálják a sarkvidéki tudományok valamennyi aspektusát.

India jelenlegi célja a meglévő kutatóállomás, a Himadri megerősítése, valamint az indiai kutatási tevékenységek összehangolása a nemzetközi kezdeményezésekkel. Ezek közé tartoznak a Svalbard Integrált Északi-sarkvidéki Föld-megfigyelési Rendszer (*Svalbard Integrated Arctic Earth Observing System*) és a Fenntartható Arktiszi Megfigyelő Hálózatok (*Sustaining Arctic Observation Networks*), amelyek az Északi-sarkvidéki Tanács és a Nemzetközi Északi-sarkvidéki Tudományos Bizottság közös kezdeményezései.⁴⁰ Ezen túlmenően a különböző sarkvidéki fórumok keretében India két- és többoldalú projektek kidolgozására törekszik az Északi-sarkvidéki államokkal és más partnerekkel együtt.

India eddig összesen 13 expedíciót indított az Északi-sarkvidékre és 41 expedíciót az Antarktiszra. Ennek ellenére a mai napig nem rendelkezik saját speciális sarkkutató járművekkel, azokat még mindig bérelni kényszerül. 2014 októberében a kabinet gazdasági bizottsága jóváhagyta egy jégtörő hajó beszerzését, de a megnövekedett költségek, valamint a tervezési és műszaki előírások változásai miatt erre végül nem került sor. 2021 és 2022 között egy parlamenti állandó bizottság is források elkülönítését kérte ilyen járművek beszerzésére, és a szakpolitikai dokumentum is hangsúlyozza, hogy Indiának sürgősen szüksége van sarkvidéki kutatóhajókra. Hozzáteszi azt is, hogy meg kell erősíteni India belföldi képességét ilyen hajók építésére, amely összhangban van a „Atmanirbhar Bharat”⁴¹ (Önellátó India) és a „Make in India” kezdeményezésekkel. Ennek célja nem utolsó sorban az, hogy India más ázsiai megfigyelő államokhoz (például Kína és Japán) hasonló kapacitásokat tudjon felmutatni.

37 National Centre for Polar and Ocean Research.

38 Polar Science and Cryosphere Research (PACER); Pacer Initiative.

39 National Polar Data Center.

40 India's Arctic Policy. Building a partnership for sustainable development. 2022, 10.

41 Atmanirbhar Bharat[a] (jelentése: Önellátó India) – a kifejezést India miniszterelnöke, Narendra Modi és kormánya használta és népszerűsítette az ország gazdasági fejlesztési tervével kapcsolatban. A kifejezés a Modi-kormány azon terveinek gyűjtőkonceptiója, hogy India nagyobb szerepet játsszon a világ gazdaságában, és hatékonyabbá, versenyképesebbé és ellenállóbbá váljon. A frázist azóta számos egyéb területen használják.

Az arktiszi kutatások egyik speciális közege az űrhöz kapcsolódik. Az Indiai Űrkutatási Szervezet (*Indian Space Research Organisation, ISRO*) régóta és köztudottan igen költséghatékonyan bocsát fel műholdakat, és kész megosztani szaktudását és a hatékony műholdas kommunikáció és digitális összeköttetés biztosítása terén szerzett tapasztalatait az Északi-sarkvidék távoli területein is.⁴²

A szakpolitika a klímaváltozást az emberiség legsúlyosabb kihívásaként azonosítja, amelyet csak közös akarral lehet sikeresen kezelni,⁴³ ezért nem meglepő, hogy India már régóta külön nevesített érdekként jeleníti meg az arktiszi környezeti érdekeit. A különböző nemzetközi szerződések és egyezmények (mint például az ENSZ Éghajlatváltozási Keretegyezménye – UNFCC –, a Párizsi Megállapodás és a Biológiai Sokféleség Egyezmény – CBD) részes államaként India az éghajlatváltozás elleni küzdelemre irányuló globális erőfeszítések középpontjában áll.

A klímaváltozás Északi-sarkot érintő leglátványosabb megnyilvánulása a sarki jég olvadása az egyre melegedő légkör miatt, s ennek következtében a tengerszint emelkedése. India vonatkozásában ez mintegy 1300 szigetet érint, és számos tengeri faj fenntarthatóságára lesz hatással. Emellett a légköri és óceáni felmelegedés hatással van az ország élelmiszertermelésének mintegy 50 százalékát adó nyári terményekre, mint a rizs, a szójabab és a hüvelyesek, valamint a csapadékviszonyokra, amely India esetében különösen kritikus, hiszen mezőgazdaságának a monszuntól való függése óriási.⁴⁴

Fizikai elkülönülésük ellenére az Északi-sarkvidék és a Himalája rokon területeknek tekinthetők, és sok tekintetben problémáik is hasonlóak. Az északi és déli sarkok után a legnagyobb édesvízkészlettel rendelkező „harmadik pólusnak” is nevezett Himalája gleccserolvadását a tudósok egyre jobban megértik az északi-sarkvidéki jégolvadás tudományos kutatásának köszönhetően, de az indiai tudósok himalájai kutatásai is hozzájárulnak a sarkvidéki kutatásokhoz. Emellett innen ered India néhány nagy folyója, például a Gangesz és a Brahmaputra, amelyek medencéjében mintegy 600 millió, illetve 177 millió ember él, és az ország GDP-jének több mint 40 százaléka esik ezekre a területekre.⁴⁵

Záró gondolatként elmondható, hogy az „Aatmanirbhar Bharat” ideológiával összhangban India a jövőben a saját fejlesztésekre fog fókuszálni, és egy szilárd intézményi és pénzügyi alap, valamint szakemberállomány létrehozásával tervezi a sarkvidéki térségben való extenzívebb részvételt. Célja továbbá, hogy bővítse India tudományos kutatási kapacitásait, valamint növelje a szakértők számát az Északi-sarkvidék szempontjából releváns területeken, beleértve a kék biogazdaságot, az ásványkincs-, olaj- és gázfeltárást, valamint a turizmust is.

India a jövőben az Arktiszi Tanácsban játszott szerepét megfigyelői státusza révén tovább kívánja bővíteni. Ehhez fontolgatja egy külön megbízott kinevezését, aki képviselné Indiát az Északi-sarkvidékkel kapcsolatos kérdésekben, valamint úgy véli, hogy a Felhatalmazott Északi-sarkvidéki Politikai Csoport (*Empowered Arctic*

42 Kanagavalli 2022.

43 India's Arctic Policy. Building a partnership for sustainable development. 2022, 23.

44 India éves csapadékmennyiségének 70 százaléka a monszunból származik.

45 Singh 2024.

Policy Group) keretében állandó titkárságot lehetne létrehozni az indiai kormány régióval kapcsolatos kötelezettségvállalásának koordinálására. Arktiszi legitimitásának és láthatóságának növelésére pedig – az afrikai, az ASEAN és a közép-ázsiai nemzetekkel tartott kormányközi csúcstalálkozók mintájára – csúcstalálkozót is szervezne az Északi Tanács államai részvételével a fenntartható sarkvidéki fejlődésre való figyelemfelhívás céljával.

Végül kérdés, hogy India ambícióit mennyire fogja felkarolni a világ másik felének nagyhatalma, az Egyesült Államok, amely jelenléte és befolyása az északi sarkvidékre meghatározó. Az Egyesült Államok jelenleg hatályos, 2022-es arktiszi stratégiája⁴⁶ említést sem tesz Indiáról – ami stratégiai hibának bizonyulhat, hiszen Oroszország számára ezzel adottá vált a lehetőség, hogy szorosabb kapcsolatokat alakítson ki Indiával az Északi-sarkvidékkel kapcsolatos ügyekben. Holott India kulcsfontosságú stratégiai partnere lehet az Egyesült Államoknak az Északi-sarkvidék védelmére irányuló erőfeszítéseiben, hiszen Indiának jelentős éghajlati, társadalmi-gazdasági és biztonsági érdekei vannak az Északi-sarkvidéken, amelyek megfelelő éghajlat-központú együttműködés révén igazodhatnak az Egyesült Államok érdekeihez.⁴⁷ Ezért kritikus fontosságúvá vált, hogy India szerepe az Egyesült Államok hosszú távú sarkvidéki törekvéseinek biztosításában tükröződjön, így nem véletlen, hogy a szakértők a 2024-ben kiadandó, a Pentagon által jegyzett amerikai arktiszi stratégiában ennek megjelenését várják.

Összegzés

A BRICS születése a 2008-as pénzügyi válságot követően az új világregnd kialakulásának egyik fontos állomása volt. S bár a kezdeti lendület a 2010-es évek második felében érezhetően alábbhagyott, az elmúlt években ismét új lendületet vett, amelynek szembetűnő jele négy további állam⁴⁸ csatlakozása a tömörüléshez. A fórum tagjai között bár vannak konfliktusok (elég, ha India és Kína határvitájára gondolunk), mivel azonban hosszú távú céljaik közösek, így ezeket a konfliktusokat képesek alacsony szinten tartani vagy háttérbe szorítani. Az orosz–ukrán háború pedig a Globális Dél megerősítette abban a nézetében, hogy a Nyugattól való függés további csökkentésére van szükség – s ezt a véleményt a fejlődő világ államainak többsége is osztja, hiszen 2023-ban több mint 40 ország jelezte, hogy csatlakozni kíván a BRICS-hez.⁴⁹

46 National Strategy for the Arctic Region 2022.

47 Zerín, Eoin 2023.

48 2024. január 1-jén Egyiptom, Etiópia, Irán és az Egyesült Arab Emírségek csatlakoztak a BRICS-hez. A 2023 augusztusában Johannesburgban megrendezett BRICS csúcstalálkozón további két állam is meghívást kapott a csatlakozásra. Szaúd-Arábia 2024 januárjában jelezte, hogy még megfontolja csatlakozását, míg Argentína 2023. december 29-én hivatalos levélben tájékoztatta a fórumot arról, hogy hivatalosan is visszalép a csatlakozási folyamatról. E döntés háttérében az áll, hogy az országban bekövetkezett jobboldali populisták fordulat következtében Argentína inkább az Egyesült Államokkal és Izraellel kívánja szorosabbra fűzni kapcsolatait.

49 NagyGergő Máté 2024.

Az tehát vitathatatlan, hogy a BRICS egyre látványosabb erőpólussá fejlődik, és ezzel párhuzamosan a Nyugattal való szembenállás is egyre inkább kézzelfoghatóvá válik. S bár az Északi-sark térsége ezidáig távol tudott maradni a hatalmi versengéstől, de kérdés, hogy ez a jövőben mennyire lesz fenntartható. Mind az Arktisz térsége, mind a BRICS-államok vonatkozásában Oroszország kulcsszerepet játszik. Némi aggodalomra adhat okot, hogy az új orosz sarkvidéki stratégia kevésbé hangsúlyozza a konstruktív nemzetközi együttműködések kívánalmát az Északi-sarkvidéken, ugyanakkor konfliktusra nem került sor a térségben és a befagyott együttműködések a pragmatizmus elve mentén újraindultak (még ha a korábnál kisebb lendülettel is). Bár az igaz, hogy a konfliktus kirobbanására a hidegháború óta nem volt akkora esély, mint most, de azt is szem előtt kell tartani, hogy egy ilyen konfliktus egyik félnek sem áll érdekében. A stratégia újjátásként viszont az együttműködés ösztönzését irányozza elő a baráti országokkal, amely minden bizonnyal a Kínával való kapcsolatok szorosabbra fűzését jelenti majd a gyakorlatban. Ez nem véletlen, hiszen a jelen tanulmányban is felvázolt kínai kereskedelmi, gazdasági és szállítási érdekek egybeesnek az orosz érdekekkel.

A világ egyre több országa észleli a környezeti változások sarkvidékekre gyakorolt hatásainak gazdasági, politikai, társadalmi és környezeti következményeit, és ezzel párhuzamosan egyre több állam igyekszik arktiszi érdekeit artikulálni és legitimálni. A kis államoknak e téren is nehezebb dolguk van, különösen akkor, ha egyedül szeretnének eredményt elérni, ugyanakkor a nagyobb államok eredményesebben tudnak fellépni. Nem csupán azért, mert érdekeltségeik is sokrétűbbek, hanem azért is, mert jóval több támogatót tudhatnak maguk mögött. A BRICS-államok tipikusan e körbe tartoznak. Oroszország helyzete arktiszi államként egyértelmű, de Kína és India is megfigyelő államként igen jó pozíciót foglal el az arktiszi ökoszisztéma nagyhatalmi palettáján. Ugyanakkor a földrajzilag távolabb eső Brazília és Dél-afrikai Köztársaság is jelentős kutatási tapasztalatokkal rendelkezik, amelyeket az arktiszi kutatásokban is hasznosítani lehet (gondoljunk Brazília Amazonas-medencében végzett hasonló jellegű kutatásaira vagy Dél-Afrika antarktiszi szerepvállalására), emellett számíthatnak Oroszország, Kína és India támogatására, amelynek különösen akkor lesz jelentősége, amikor majd a megfigyelő státusz elnyerésért pályáznak az Arktiszi Tanácsban. Mivel az egységes BRICS fellépésnek már számos példáját láthattuk, ezért alappal számíthatunk hasonló támogatásra az Északi-sarkkal kapcsolatban is, amely akár az arktiszi politikák összehangolásához, s így egy BRICS arktiszi politika kialakításához is elvezethet.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Bazsó-Vigh, Vivien 2024. A Kínai Népköztársaság érdekei az Északi-sarkon. In Gőcze, István (szerk.) *A hadtudomány aktuális kérdései*. 63–74. Budapest: Ludovika Egyetemi Kiadó.
- Bisen, Anurag: India's G20 Presidency: Opportunity to Resume Engagement in the Arctic. The Arctic Institute, 2023. február 28.
<https://www.thearcticinstitute.org/india-g20-presidency-opportunity-resume-engagement-arctic>
(Letöltés ideje: 2024. május 18.)

- Chen et al. 2017. Five-year plans, China finance and their consequences. *China Journal of Accounting Research*, 10 (3): 189–230.
<https://doi.org/10.1016/j.cjar.2017.06.001>
- Dams et al. 2020. *Presence before power China's Arctic strategy in Iceland and Greenland*. The Hauge: Clingendael.
- Foreign Affairs Committee 2022. China Regional snapshot: Arctic.
Online: <https://foreignaffairs.house.gov/china-regional-snapshot-arctic/>
(Letöltés ideje: 2024. június 10.)
- Green Policy Platform 2011. The 12th Five-Year Plan for Economic and Social Development of the People's Republic of China.
Online: <https://www.greenpolicyplatform.org/sites/default/files/downloads/policy-database/CHINA%29%20The%2012th%20Five-Year%20Plan%20%282011-2015%29.pdf>
(Letöltés ideje: 2024. június 15.)
- Ibold, Sebastian és Yun, Xia 2021. Policy Briefing and English Translation – National Comprehensive Three-dimensional Transportation Network Planning Outline. Bonn: Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH.
- India's Arctic Policy. 2023. november 11.
Online: <https://www.clearias.com/india-arctic-policy> (Letöltés ideje: 2024. május 18.)
- India's Arctic Policy. Building a partnership for sustainable development. Government of India. 2022. március 17.
Online: <https://www.moes.gov.in/sites/default/files/2022-03/compressed-SINGLE-PAGE-ENGLISH.pdf> (Letöltés ideje: 2024. május 18.)
- Kanagavalli, Suryanarayanan 2022. Third Pole's view on the North Pole – India's Arctic Policy. 2022. április 12.
Online: <https://polarconnection.org/third-pole-india-arctic-policy> (Letöltés ideje: 2024. május 18.)
- Ministry of Forigen Affairs of France 2016. The Great Challenge of the Arctic – National Roadmap for the Arctic.
- Nagy Gergő Máté 2024. Kilépni az Egyesült Államok árnyékából: a BRICS útja a kezdetektől a bővítésig. 1. rész. 2024. január 18.
Online: <https://merce.hu/2024/01/18/kilepni-az-egyedul-allamok-arnyekabol-a-brics-utja-a-kezdetektol-a-bovitesig> (Letöltés ideje: 2024. június 30.)
- National Centre for Polar and Ocean Research. Online: <https://ncpor.res.in> (Letöltés ideje: 2024. május 18.)
- National Development and Reform Commission 2015. The 13th Five-Year Plan dor Economic and Social Development of the People's Republic of China.
Online: <https://en.ndrc.gov.cn/policies/202105/P020210527785800103339.pdf>
(Letöltés ideje: 2024. június 15.)
- National Polar Data Center. India, Online: <https://npdc.ncaor.gov.in> (Letöltés ideje: 2024. május 18.)
- National Strategy for the Arctic Region 2022. The White House, Washington, DC, 2022, október.
Online: <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2022/10/National-Strategy-for-the-Arctic-Region.pdf> (Letöltés ideje: 2024. május 18.)
- Nunatsiaq News 2003. China to build research station on Svalbard Islands.
Online: https://nunatsiaq.com/stories/article/china_to_build_research_station_on_svalbard_islands/ (Letöltés ideje: 2024. június 10.)
- Onele, Joseph 2018. The Arctic Clarion Call for Africa. 2018. május 29.
Online: <https://www.thearticinstitute.org/arctic-clarion-call-africa> (Letöltés ideje: 2024. május 18.)
- Pacer Initiative. Ministry of Earth Sciences, sajtóközlemény, 2022. március 24.
Online: <https://pib.gov.in/PressReleasePage.aspx?PRID=1809081> (Letöltés ideje: 2024. május 18.)
- Polar Science and Cryosphere Research (PACER). Ministry of Earth Sciences.
Online: https://moes.gov.in/schemes/polar-science-cryosphere?language_content_entity=en
(Letöltés ideje: 2024. május 18.)
- Prospects for BRICS Cooperation on Sustainable Development in the Arctic 2023. Think Arctic.
Online: <https://as.arctic-russia.ru/upload/docs/2023/think-arctic-report-brics-eng.pdf>
(Letöltés ideje: 2024. június 30.)
- Rose net al. 2017. Unconstrained Foreign Direct Investment: An Emerging Challenge to Arctic Security. Arlington: CNA Analysis & Solutions.

- Singh, Manish 2024. India in the Arctic: Legal Framework and Sustainable Approach. 2024. január 9.
Online: <https://www.thearcticinstitute.org/india-arctic-legal-framework-sustainable-approach>
(Letöltés ideje: 2024. június 30.)
- Soare, Simona R. 2020. *Arctic Stress Test – Great power competition and Euro-Atlantic defence in the High North*. European Union Institute for Security Studies. Geopolitical Series Biref/9.
- Soos (é. n.): Affiliated Institutes and Organisations.
Online: <https://soos.aq/community/affiliated-organisations> (Letöltés ideje: 2024. június 30.)
- Southern Ocean Observing System 2021. New South African Polar Research Infrastructure (SAPRI). 2021. december 2.
Online: <https://soos.aq/news/south-african-polar-research-infrastructure-sapri-platform>
(Letöltés ideje: 2024. május 18.)
- The People's Government of Fujian Province 2021. Outline of the 14th Five-Year Plan (2021–2025) for National Economic and Social Development and Vision 2035 of the People's Republic of China.
Online: https://www.fujian.gov.cn/english/news/202108/t20210809_5665713.htm
(Letöltés ideje: 2024. június 11.)
- The State Council Information Office of the People's Republic of China 2018. China's Arctic Policy.
Online: <https://www.uaf.edu/caps/resources/policy-documents/china-arctic-policy-2018.pdf>
(Letöltés ideje: 2024. június 15.)
- Union Minister Dr. Jitendra Singh releases India's Arctic Policy in New Delhi today.
Ministry of External Affairs, Government of India, 2022. március 17.
Online: https://www.mea.gov.in/press-releases.htm?dtl/34983/Union_Minister_Dr_Jitendra_Singh_releases_Indias_Arctic_Policy_in_New_Delhi_today (Letöltés ideje: 2024. május 18.)
- Walsh, Maurice 2017. 'You can't live in a museum': the battle for Greenland's uranium, The Guardian.
Online: <https://www.theguardian.com/environment/2017/jan/28/greenland-narsaq-uranium-mine-dividing-town> (Letöltés ideje: 2024. június 11.)
- Zerin, Osho, Eoin Jackson 2023. The Polar Tiger: Why India Must Be Included in the New U.S. Arctic Defense Strategy. 2023. november 28.
<https://www.highnorthnews.com/en/polar-tiger-why-india-must-be-included-new-us-arctic-defense-strategy> (Letöltés ideje: 2024. május 18.)
- Zoltai, Alexandra 2020. Kína geopolitikai és geoökonómiai stratégiája az Északi-sarkon: új régiós hatalom a láthatáron. *Geopolitikai Szemle*, 2 (1): 183–202.